

Forfatter: Ingemann, B. S.

Titel: Valdemar Seier

Citation: Ingemann, B. S.: "Valdemar Seier", i Ingemann, B. S.: *Valdemar Seier*, udg. af Marita Akhøj Nielsen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1987, s. 547. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ingemann02-shoot-idm140036554821200/facsimile.pdf> (tilgået 11. april 2024)

Anvendt udgave: Valdemar Seier

Noter

Alle oplysninger om personet skal søges i personlisten. Forkortelserne ANR og DgF er forklaret s. 539. Forkortelsen Nyerup: *Udsigt dækker Nyerup: Udsigt over vort Fædrelands Litteratur i Middelalderen*, 1894.

9 (Pergaments)exdex: (lat.) håndskrift i bogform. – *Membraner*: (lat.) pergamenthåndskrifter. – *Homilier*: (gr.) prædikensamlinger. – *Misaliier*: (lat.) messebøger. – *glouret*: (gr.) forsynet med forklaringer. – *Hellebærder*: spydkasser. – *Alderdomsforsker*: oldtid. – *Klerk(edragt)*: gejstlig person. – *Cistercienser*[kappe]: munkeorden. – *Kanrik(ærmes)*: præst i et domkapitel.

10 *Domkapitlet*: det klostergnignende samfund af præster, der var knyttet til en domkirke. – *Danmarks Historie*: den såkaldte Gesta Danorum, dansernes bedrifter. – *Pergaments-jutinus*: Pergamenthåndskrift af historikeren Jusins værk. Håndskriften omtales i Absalons testamente og findes nu på Det kongelige Bibliotek. – *Vitterlagsretten*: eller Vederloven, loven for kongens faste folge af krigere. – *den sjællandske Kirkeret*: overenskomst mellem biskop Absalon og den sjællandske befolkning fra 1171. – *Testamentum Dni Absoloni*: (lat., Dni betyder Domini) Hr. Absalons testamente, fra 1201, det eldste kendte testamente fra Danmark.

11 *en ærlig Frende*: Ingemann har hermed tænkt på Grundtvig, hvis Saxooversættelse udkom første gang 1818-23. – *graaerk*(sturedede): egenmiskind. – *Peli*: en slags kostbart stof.

12 *noctem intempsum*: (lat.) den dybe nat, som er ubelejlig til aktivitet. Der er tale om et fast udtryk, der dog ikke findes i Harpestrengekitterne i Nyerup: *Udsigt*, som ellers er Ingemanns kilde. – *goddædige*: godgørende. – *Bernhardiner*: betegnelse for cisterciensemunkene, efter den hellige Bernhard.

13 *hurad*: næsten. – *lucivrationes*: (lat.) studeren ved lys.

14 *Arona*: vendisk borg på Rügen, erobret af Valdemar I og Absalon 1169. – *Kampevisesamlingen*: feilkevise. – *Hexaæmeron*: (gr.) digt om de seks dage, dvs. skabelsen. – *Midsum*: tævævet, groft flanel. – *den anden Adam*: dvs. Jesus; udtrykket bygger på Rom. 5,12-21 og 1. Kor. 15,21f og 45-49. – *Mysterium trinitatis*: (lat.) treenighedens mysterium. – *ingen kam . . . let*: omskrevet citat fra Mt. 5,27. – *item*: (lat.) ligeført. – *dicitur distinctione*: (lat.) tiende afsnit. – *Utilitas . . .*: (lat.) Citat fra Andreas Sunesøns Hexaæmeron, som de følgende citater hører til fra Nyerup: *Udsigt*.

- s. 315 og 312. Oversættelserne skyldes antagelig Ingemann selv. – *billig*: rimelig.
- 15 *Dissertation*: (lat.) videnskabelig afhandling. – *Daddel*: misbilligelse. – *Proverno*: (gr.-lat.) fortale. – *Tant*: pnt, vtevl. – *exempli gratia*: (lat.) feks. – *Auspicer*: (lat.) tegn, varsel.
- 16 *Valdemarus virtorius*: (lat.) Valdemar den sejrike. – *skolastik*: skolastik kaldes den særligt middelalderlige teologi, hvis værkende er systematiseringen af troslærdommene. – *ideje*: stadige.
- 17 *Trette*: uenighed. – *Navne*: navnebroder, nemlig hellig Anders.
- 18 *Orlog*: krig. – *førgætte*: glemme.
- 19 *Men ejfendi* . . . : *Saxos* fortale til *Gesta Danorum*, citeret efter Vedels oversættelse 1575, s. [2].
- 20 *Rundhed*: gavmildhed. – *Bloodgådet i Roskild*: fest i Roskilde i 1157, hvor kong Svend dræbte kong Knud, mens Valdemar I undkom. – *laborerer*: (lat.) arbejder, specie; tilhører legemidler. – *inden*: inden for. – *fotæret af Rust* . . . jf. Mt. 6,19.
- 21 *merkelige*: bemærkelsesværdige.
- 22 *vist*: bestemt, sikret. – *Cassio*: (lat.) begivenhed.
- 23 *fast*: næsten. – *Volmarstammets*: Valdemar I's slægt.
- 24 *Sporet*: sceptaret. – *Hyperolen*: (gr.) det stærke, overdrevne udtryk. – *Hunden i Fabelen* . . . : Ingemann kan have kendt denne meget udbredte fabel fra Nyerup: *Almindelig Morskabsdronning* . . . , 1816, s. 6.
- 25 *Refectoriets*: (lat.) spisesalen.
- 29 *baader*: nyter. – *Leding*: krigstog udenlands. – *alt*: allerede.
- 32 *Monstransen*: (lat.) den beholder, hvori alterbrodet, der er forvandlet til Kristi legeme, opbevares og fremvises for menigheden.
- 34 *forklarede*: forvandlede til et overjordisk vesen. – *Valerius* . . . : (lat.) Valerius Maximus ved Absalon, dvs. skenket Sorø Kloster af Absalon ved testamentarisk bestemmelse. Håndskriften gik tabt ved Universitetsbibliotekets brand i 1728.
- 35 *Karm*: hukket vogn. – *Bjernede Kirke*: Rundkirke fra ca. 1150. Først langt senere fik kirken ved tilbygning udseende som en bispehue. Ved en restaurering i 1890–92 mistede den igen dette udseende.
- 36 *Historie om Axels og Esbens Fødsel*: Fjenneslevs ville kirkes tvillingetårn har givet anledning til det ganske uhistoriske sagn om, at Absalon og Esbern Snare var tvillinger, og at tårnene er bygget til minde om deres fødsel. Sagnet findes i Suhm: *Historie af Danmark VI*, 1793, s. 166 og er grundlaget for Oehlenschlägers De tvende Kirketaarne. – *St. Lucii velbelijende Spire*: Roskilde domkirkes skytsbelgen var St. Lucius. Kirkens tvillingespis mod vest er opført 1635, mens Mørgethespiset sættes til Erik af Pommerns tid.
- 37 *Axelhus*: (uhistorisk) betegnelse for Københavns borg. – *Ave Maria*: (lat.) vår hilser, Maria. Bøn til jomfru Maria, jf. Lk. 1,28. – *side*: langt nedhængende, vide.
- 39 *Kjædmøger*: slugter. – *Lægbroder*: ikke-præsteviet, tjenende monk.

- 40 *Barbarisme*: ulatinsk, danskpåvirket udtryk. – *hvis han . . .* referat af Hattestrangs lægebog, citeret i Nyerup: *Udsigt* s. 332f.
- 41 *de hellige Naademidler*: sakramenterne, her den sidste ole og nadveren. – *skuffende*: bedrageriske, fejlagtige.
- 45 *Heren gav . . .* citat fra Jobs Bog 1,21.
- 46 *Requien*: (lat.) messe for den døde. – *Indskrift*, . . . Ingemann kan have kendt denne indskrift, som stammer fra 1500-tallet, fra Erich Pontoppidan: *Annales Ecclesiae Danicae* . . ., I, 1741, s. 615f.
- 47 *Blyant*: kostbar silkestof.
- 48 *udskejte*: uddele. – (Barne-)Smider: smykker af metal.
- 49 *Gilde*(nes): biværtsskal med en række økonomiske og sociale funktioner. – *Skrætherre*: ledere; Skraa betyder vedrægt.
- 50 (Krigsløyr: skat.
- 52 *Trende*: hovedtroj til hest. – *Kapsun*: grime.
- 53 *Stallare*: hofembedsmænd med ansvar for kongens stalde, reger osv.
- 56 *førtaler*: bagtalte.
- 57 *sit halv*: Enkemandsted: sin forlovedes død.
- 58 *afsee*: undvære.
- 60 *bestaae*: holde stand, klare sig.
- 61 *merkelig*: mærkbart. – *Kolden*: koldfeber, sygdom med feberanfall vekslende med feberfri perioder.
- 63 *kunstig*: konstierdig.
- 64 *Helsot*: dødelig sygdom.
- 66 *vor Skjel*: hvad vi har fortjent. – *den . . . som er Lyst og Veien*: Jesus, henrydning til Jhs. 8,12 og 14,6.
- 70 *canoniseret*: optaget på den officielle liste over helgener. – *Regi Valdemaro Hdo familiaris*: (lat. Hdo dvs secundo) kong Valdemar II's fortrolige. Ingemann kan have kendt betegnelsen fra Erich Pontoppidan: *Annales Ecclesiae Danicae* . . ., I, 1741, s. 616.
- 72 *at slate en Konge ihjel*: der hentydes til drabet på kong Niels 1134.
- 76 *Sjælogue*: gave, en dærende giver til kirkelige formål til gavn for sin sjæls frlse.
- 77 *løffe den første Steen . . .* henrydning til Jhs. 8,7.
- 78 *Rive*: Denne (ganske uholdbare) etymologi har Ingemann sandsynligvis fra Terpagers: *Riga Cimbrica Descriptio*, 1736, s. 4.
- 79 *vor Fruekirke* . . . domkirken. – *Koshorg*, *Ribehaus*: Slottet skal være opført ca. 1100. Det ødelagdes i løbet af 1600-tallet. Oplysningen om navnet Koshorg findes hos Terpagers s. 33.
- 80 *Erkedegnen* . . . den ledende præst og andre embedsmænd i domkapitlet.
– *Regulares*: (lat.) kanniket, der lever helt i overensstemmelse med de klosterlige regler. – *Seculare*: (lat.) kanniket, der på et eller flere punkter ikke er forpligtet af reglerne. – *alle Byens Gilder* . . .: gilderne optog forskellige grupper borgere, ofte fra bestemte erhverv, jf. Terpagers s. 418ff.
– *Peblinge*(gildet): de yngste elever i domskolen.
- 81 *hvori han sædvanlig er afbildet*: jf. Meno Haas' stik af Valdemar fra 1771.

- 82 *Brikken*: den flade trætallerken.
- 83 *Laxen* . . . hentydning til Harpestræns lægebog, citeret i Nyerup; *Udsig* s. 331f. – *Skálða*: eller Skáldskaparmál, en del af Snorres Edda, som i Ingemanns kilde, Nyerup aa. s. 93f, tillegges Snorres broderon Oluf Thordsen Hvitaskjald.
- 84 *Der Ingen er . . .* citat fra Kong Sværker eller Slaget ved Lena, ANR nr. 74 (DgF nr. 136), ligesom det følgende citat. Fra denne viser har Ingemann også hentet Engelbrets navn.
- 85 *Forbud*: forvarsel. – *det ædle tydiske Huus* . . . Den Tyske Orden, en ridderorden, der blev stiftet 1198.
- 86 *Dropa*: hyldestdigts. – *Ahrendt*: alhenda er det nordiske versemål, der stiller stort krav til rim: dobbelt helrum : alle linier.
- 87 *Lode*: æske. – *Völuspá*: Vølvens Spådom, digt, der fremstiller den nordiske opfatelse af verdenstabet. Romantikken, især Grandvig, satte digtet meget højt som et af de smukkeste udtryk for nordisk hedenskab.
- 88 *Contrefeit*: (fr.) portræt. – *benedicde*: (lat.) veisignede.
- 89 *artigste*: mest elskværdige, belevne.
- 90 *in effige*: (lat.) i afbildung. – *Arcesjold*: løn.
- 92 *Sværdbrodrene*: ridderorden, stiftet i 1202 for at omvende livlænderne ved sværdet. 1237 gik ordenen op i Den Tyske Orden.
- 93 *Ottesangen*: gudsjujenesten kl. 3 om morgenen; otte, som er forskelligt fra talordet, betyder den tidlige morgen.
- 94 *peccata venialia*: (lat.) de tilgivelige synder (modsat dødsynderne). – *Selv-contemplation*: (da-lat.) selvfordybelse, meditation. – *Det er bedre . . .* : citat fra 1. Kor. 7,9. – *Brynde*: sansligt begær.
- 101 *alle syv . . .* : iflg. middelalderlig teologi findes 4 kardinaldyder (centrale moralske holdninger: retsfærdighed, uholdenhed, mådehold og klogskab) og 3 teologiske dyder (rettet mod Gud: tro, håb og kærlighed). – 7 *Helligaandsgaver*: holdninger, der karakteriserer den truende. – 8 *Saligheder*: de tilbanske, der Mt. 5,3-10 præses salige.
- 103 *Minnesange*: (ty) cirkovadigte, især troubadourdigte. – *Ginnistan*: (arab.) eventyrland.
- 104 *som en mørk Tale . . .* hentydning til 1. Kor. 13,12.
- 106 *Jeg twister mine Hænder*: jf. Mt. 27,24. – *Brøge*: Bukser. – *Plumasier*: (fr.) fjæbuske.
- 107 *kapsune*: toje, styre. – *Miles*: bidslet. – *Påtestreger*: drengestreger. – *spær-klemmede*: spinkle. – *hversyg gloux*.
- 108 *bestaae med*: være forænlig med. – *Margrete*: ellers kaldt Margretha. – *Feste*: festning.
- 111 *Glatet*: glæsser; der menes vel en art briller (jf. s. 489), som dog først kendes fra ca. 1300. – *Tordenstene*: forsk. iongefaldende sten, især vattelys og forstenede seponcvin. – *Bernsteen*: rav.
- 112 *Loven*, *Las*, *Drage*, *Skaalen*, *Jomfruen*, *Skytten*: betegnér foruden jordiske forhold også stjernebilleder.
- 118 (Mundgods)bimpel: trædunk. – *holder ad dig*: drejer til venstre.

- 120 *Graweiner*: den tagdækkede belejringsmaskine, der bruges til at undergrave mere.
- 122 *Prindiesen* . . . strofen er formentlig af Ingemann, den findes i det mindste ikke hverken i ANR eller hos Peder Syv.
- 124 *Josai*: Jerusalem. – *Kigindenelt*: (nedertysk: kiek in die welt) grønskilling.
- 126 *Gardenge*: det russiske rige i Novgorod og Køv. – *Paterosterhund*: rosenkrans. – *den runde Perlehat* . . . : skildringen af Beengerd følger ret neje Meno Haas' sak af dronningen fra 1771.
- 132 *Grauen*: dvs. Johan Ganz (ty. Gans = gæs)
- 133 *Viking*(shoveling): sokniger, sorøver
- 136 *fraw pâr*: (lat.) framt bedrag, citat fra Ovids *Metamorfoser* IX, 711. – *Indulgens*: (lat.) afslad, dvs. eftergivelse af tidselige straffe for synd, blidte i jordelivet og i skærsliden. – *Absolution*: (lat.) syndstilgivelse, hvorved den evige straf (i Hvelvede) eftergyves.
- 137 *Bedeukning*: hvagt.
- 138 *Sirener*: (gr.) fortrende kvindelige fabelvæsener
- 143 *Fangen* *Fugl* . . . stroferne er formentlig af Ingemann. I hvert fald findes de hverken i ANR eller hos Peder Syv.
- 147 *Margrethes*: oftest kaldes prinsessen Margaretha
- 150 *overseer*: betragter med foragt eller overlegenhed. – *Bellader*: folkeviser.
- 151 *Visen om ung Hagbart* . . . ANR nr. 111 (DgF nr. 20).
- 155 *per propositum*: (lat.) ved et en stedførtræder besørger: handlingen.
- 156 *Kardian*(stavle): fint læder. – *beynderlige*: specielle.
- 157 *Johpost*: sorgeligt budskab, jf. Jobs Bog 1,14-19.
- 162 *til Trodsjor*: mindst så godt som
- 165 *forkommede*: bortkomme.
- 166 *Badsjær*: barber og læge
- 167 *Romee*: Roma. – *Huoren*: hurraraben.
- 168 *helt*: særlig.
- 172 *Riddemovizer*: de, der forbereder sig til at blive slægt til riddere. – *Kyradsenne*: brystcharmerne.
- 177 *Ville*: dansegulv; denne sidste versline er omdannet efter omkvædet i ANR nr. 69, Dronning Dagmar spises af en Havfrue (DgF nr. 42); jf. s. 244.
- 178 *Saa drukke* . . . Denne og de følgende to strofer er citeret fra ANR nr. 67, Kong Valdemars Frieri til Dronning Dagmar (DgF nr. 132).
- 179 *Saa vel hverandre und*: elsker hinanden. – *nille*: begge parter. – *Lise*: lettelse. – *Christa sigte* . . . citat fra ANR nr. 68, Dronning Dagmars Hjemfærd til Danmark (DgF nr. 133).
- 180 *Der seter* . . . omkvædt fra ANR nr. 67 (DgF nr. 132).
- 182 *Skal Bonden* . . . Stroferne er antagelig af Ingemann. De findes hverken i ANR eller hos Peder Syv. – *beder*: fanger eller dreber under jagt. – *Plaugskatten*: den skar, der skulle betales af hver plov.
- 184 *lyud gavmede det os* . . . let overskrevet citat af Mt. 16,26.
- 185 *Daarligheder*: råbelige eller etsandige handlinger.

- 188 *den canoniske Ret*: kirkens retsnormer.
- 189 *excommunicert*: udelukket af kirken.
- 191 (Solv)braaten: brystspandet. – *Livsykke*: bluse eller overdel af kjole.
- 193 *Pasganger*: astadighest.
- 194 *Schauenburg*: Schauenburg ved Weser var de holstenske grevers stansæde. – *den latinske indskrift*: sandsynligvis citeret efter Erich Pontoppidan: *Den Danske Atlas* ... II, 1754, s. 253. – *Vixit* ... (lat.) Aristoteles levede, og Alexander regerede, da Soborg slot blev bygget af hedninger.
- 199 *meensvorne*: som har aflagt falsk ed.
- 200 *afjige Verden*: give afkald på alt jordisk.
- 201 *Magt til at løse* ... den sikk. noglemagt, som iflg. katolsk lære indehaves af paven, jf. Mt. 16,19. – *som Apostelens* ... : jf. ApG. 12,1-17. – *Innvielsen*: Helligdom; præstevielsen.
- 205 *de lyksalige Øer*: udtrykket er inspireret af den græske forestilling om de saliges øer (Elysion) og/eller af Aftenboms digt *Lyksalighetens Ø*, hvis første del kom i 1824. – *Brevianet*: (lat.) bonnebogen. – *Jeg drømte* ... : et andet citat fra ANR nr. 111, Harbur og Signe (DgF nr. 20).
- 206 *fulde*: fuldt.
- 208 *Slegfredsen*: nægte son.
- 209 *førde*: fodrede. – *Poenitentie*- (Svube): (lat.) bod.
- 211 *jeg ryster* ... : hentydning til Mt. 10,14.
- 212 *Sidébrask*: lille taske ved bæltet. – *Og for hver Lok* ... : let omskrevet citat fra ANR nr. 68, Dronning Dagnars Hjemfærd (DgF nr. 133).
- 216 *Loretto*: mellemitaliensk by, fra ca. 1400 et meget besøgt valfartsted pga. Jomfru Marias hus, der skal være bragt derud af engle.
- 221 *son vor Herre* ... : dvs. i lignelse; jf. Mk. 4,33f. – *Cypriensis*: iflg. folketroen en øjævelsk trolddomsbog.
- 222 *forborgne*: skjulte, okkulte.
- 223 *Tonsuren*: den ragede plet på usen, som er den katolske gejstigheds særkende. – *underfundige*, svigefulde.
- 225 *den hellige Salve*: olien, der bruges til bispevielen.
- 226 *Krud Rødnæse*: kaldes ellers Kurz.
- 227 *forstyrret*: udelagt. – *Bundsförande*: forbundsmedlem.
- 229 *Infabet*: (lat.) bispehuuen.
- 231 *Christetus*: dåbdraget.
- 232 *hans Raad* ... : udtrykket bygger på Rom. 11,33. – *Belial*(sbisp): Satan, jf. 2. Kor. 6,15. – *Philizer*: israeliternes naboe og fjender. – *Lene*: i Västergötland, mellem Vänern og Vättern. – *Dagi fra Libanon*: vellugt, jf. Højs. 4,11.
- 233 *De Danbre* ... : citat fra ANR nr. 74, Kong Sverker eller Slaget ved Lena (DgF nr. 136), hgesom de følgende strøfer. – *Fremme*: gavn.
- 234 *gjælde*: skriger.
- 235 *eders hellige Nøgnebroder*: iflg. Jhs. 18,10f. trak apostlen Peter til Jesu misstag sit sverd, da Jesus blev arresteret. – *stel*: hurtig.
- 239 *Roser* ... : i den sikk. 3. grammatiske afhandling fortæller Olaf Hvitaskjeld

om Valdemars sylen med runalfabetet. Ingemann kan have sin viden fra Suhm: *Historie af Danmark* IX, 1808, s. 726.

- 240 *kvædig*: berømmeligt.
241 *sæde*: lavliggende. – *Vicme* . . . folkeviserne Rostrer Havmand, ANR nr. 31-33 (DgF nr. 41), Elme af Vilenskov, ANR nr. 23 (DgF nr. 52), Elvehøj, ANR nr. 34 (DgF nr. 46) og Elveskud, ANR nr. 35 (DgF nr. 47).
242 *Bonden* . . .: citat fra ANR nr. 23 (DgF nr. 52), ligesom de følgende strofer. – *agte mig paa*: iagttager mig. – *Vrae*: rum.
243 *Dagnar, Dagnar* . . .: Til denne og de følgende 4 strofer har Ingemann benyttet enkelte ustryk og linier fra ANR nr. 69, Dronning Dagmar spaas af en Hafvfrue (DgF nr. 42). – *nam*: forstod.
244 *hjertelig*: underligt. – *I tor ikke græde* . . . som den følgende strofe er let andres gengivelse af ANR nr. 69 (DgF nr. 42). – *ter*: behøver.
248 *Ti Deum*: (lat) Dig, Gud (lover vi). Lovsang tilagt Ambrosius (4. årh.).
250 *Række*: hundehvalp.
253 *forsiske*: overrumple.
257 *den gamle Vise* . . . ANR nr. 39, Nattergalen, eller den omskabte Jomfrue (DgF nr. 57) Herfra er de to følgende strofer hentet. – *Jeg passer ei paa*: jeg bryder eng ikke om.
258 *Mode*: lidelse.
260 *Forsig ikke*: tal ikke modet.
261 *Muslingekraven*: krave med en påsyet muslingskal, som blev båret af pilgrimme, der valfartede til apostlen Jakobs grav, Santiago de Compostella i Nordvestspanien.
263 *uden*: uden for. – *Nødelyd*: øksekød. – *Spagemad*: saltet og roget mad. Rådene er fra Harpestrænge legebog og findes i Nyerup: *Udgift* s. 331f.
264 *drikke fornunt paa Vin*: efter Harpestræng, i Nyerup a.a.s. 332.
267 *Lest*: bibelstykke, der læses ved gudsdyrensten.
269 *nær Lyset* . . . let omskrevet citat fra ANR nr. 216, Ingerlille og Herr Tord (DgF nr. 461).
270 *Stringer*: borter, bræmmer. . .
271 *Lane*: skikkelsc, lig. – *Ogsaa hennes Dod* . . . *Folkesang*: der mener Dronning Dagnars Dod, ANR nr. 70 (DgF nr. 135), som hele den foregående skildring følger noje.
275 *Dronningholts*: af denne borg er kun navnet og et voldsted ved Arresø tilbage. Auderød (for Auderød) er overtaget fra Suhm: *Historie af Danmark* IX, 1808, s. 207. – *åbenbar*: åbenlyst – i *Rigets Acht*: uden for hvem beskyttelse.
280 *Stegfredvin*: elskerinde.
281 *lversige*: jalusi. – *Maag*: mand, som man ved ægteskab er blevet beslagtet med.
282 *Udeladelser*: udtalciser. – *fortalte*: baghalte.
283 *Laibboder(kappe)*: lægbroder, ikke-præsteviet, tjenende medlem af en munkeorden.
284 *raade med*: styre, regere med. – *den fuldende Syge*: epilepsi.

- 288 *annamme*: tage.
- 292 *Visen om Ragnar Lodbrok*: Denne visc findes ikke i ANR, men derimod i Peder Syvs viscudgave, Et Hundrede Udvælde Danske Viser ... Følgende med det Andre Hundrede Viser, 1695, Fjerde Part nr. IV (DgF nr. 22).
- 298 *en flak Øm*: om: om med to fra hinanden vendte hoveder; detaljerne i dragten er hentet fra Meno Haas' stik, jl. s. 126.
- 304 *Hanavurð*(=Theater): navn på den stående komiske figur i middelalderlige skuespil, narre.
- 305 *Spidsbuker*: lustige bedragere.
- 306 *Quivader* er . . . : let omskrevet citat fra 1. Pet. 3,7 (mildnet i den nuv oversatelse):
- 307 *farinden*: indestra.
- 311 *Ustopator*: tronranner.
- 314 *Vivar*: (lat.) (hun) leve.
- 316 *Det donner* . . . : omkvædet i ANR nr. 1, Turneringen (DgF nr. 7). – *dømner*: dundret. – *Ros*: stridshæs.
- 320 *alt under Solen* . . . : let omskrevet citat fra Pred. 1,14. – *Vær da verde* . . . : omkvæd til ANR nr. 71, Dronning Berngerd (DgF nr. 139).
- 321 *Skamfæse* . . . alternativt omkvæd til ANR nr. 71 (DgF nr. 139); meddelt i ANR's anmærkninger til visen. – *Brixen*: narresværdet.
- 328 *Stadlinger*: beboere i byen Stade.
- 332 *tolerselle*: sejrmige. – *stampe mod Braadden*: citat fra ApfG. 26,14.
- 334 *Kolve*: stridskolle. – *høgav*: opgav.
- 336 *Vaabensperveranter*: en herold med hjælpere.
- 340 *Armbøsser*: armbroster. – *Bliðer*: kastemaskiner.
- 344 *Ridderne med Blodkornet*: Den Tyske Orden, hvis ordensdragt var en hvid kappe med sort kors, eller Sværdridderne, hvis ordensdragt var en hvid kappe med rødt sverd, kors og stjerne.
- 345 *gjennemskæue*: gjennemskaede.
- 347 *Ruelse*: anger.
- 348 *Lockum Kloster*: cistercienser-kloster ved Weserfloden.
- 352 *Spril*: agterspejl. – *Troeforvandte*: trofæller.
- 353 *Rhadeqat*: vendisk krigs- og vognid. – *Dromer*: krigsskibe (eg. fra Middelhavet). – *Knoer*: egl. håndelseskibe; af Ingemann opfattet som mindre krigsskibe.
- 354 *Min Sjæl* . . . : let omskrevet citat fra Sal. 62,6.
- 355 *Rørgaft*: spids i forstavenen til at ro fjendtlige skibe i sank med. – *ved ham* . . . : let omskrevet citat af 1. Jhs. 4,9. – *de Ugadelige* . . . *Veien*: let omskrevet citat af Sal. 37,14. – *dens Sverd* . . . *sunderbyrdes*: let omskrevet citat af Sal. 37,15. – *de skal blive* . . . *hørt*: frt citat af Sal. 35,5. – *denes Vei* . . . *slibrig*: let omskrevet citat af Sal. 35,6. – *vor Sjæl* . . . *Heren*: frt gengivelse af Sal. 35,9.
- 359 et *Tegn* . . . spiller på legenden om keiser Konstantin den Store, der i et slag 312 sl. et kors på himlen og hørte en stemme sige: Ved dette tegn skal du sejre.

- 362 *Kyradskrigere*: svært rustede ryttere. – *Aarle om Morgen* . . . citat fra ANR nr. 71, Dronning Berengera (DgF nr. 139), ligesom de følgende strofer.
- 363 *vide*: opfylde.
- 364 *tor . . . ved*: har brug for. – *Flagrelef*: led af fletværk.
- 365 *Heren staer . . . Naade*: citat fra 1. Pet. 5,5.
- 370 *Moses*; jf. 2. Mos. 17,8-13.
- 371 *Dannebrog*: Fra midten af 1300-tallet er dannebrog kendt som det danske rigsbanner. Den angiveligt himmelfaldne fane eksisterede til 1660'rne, dens plads var siden 1559 i Slesvig domkirke. – *Cruciat*: (lat.) korsbanner. – (National-)Palladium: beskyttende heligdom. – *Dannebrogsoordenen*: oprettet 1671; oprindelig tildeltes den kun adelige, men fra 1808 kunne den erhverves af alle stænder.
- 375 *skjønner*: begynder at forstå.
- 377 *Herrn undernaade vor Fjender*: let omskrevet citat fra Sal. 60,14. – *gav dem et Banner . . . fri*: gengivelse af Sal. 60,6. – *hos ham . . . Lys*: let omskrevet citat af Sal. 36,10. – *den Sterke . . .*: forkortet gengivelse af Es. 1,31.
- 378 *Vesper*: (lat.) eftermiddagsgudstjeneste.
- 381 *Solmor*: silkestof med solvtråd.
- 385 *Air din Fader . . .* 2. Mos. 20,12 (det 4. bud). – *du skal forlade . . .*: fri gengivelse af 1. Mos. 2,24.
- 387 *Zelte*: (ty.) pasageren, adskillig hest.
- 394 *skuljet*: hedraget.
- 395 *Skorpionpiduen*: udtrykket stammer fra 1. Kong. 12,11.
- 396 *Lægblæse*: armbrost.
- 400 *betage*, frataze.
- 403 *Fra Mertes Kilde*: omtales i Erich Pontoppidan: *Den Danske Atlas* . . . III, 1767, s. 90f. og VI, 1774, s. 388.
- 413 *Saa rede vi . . .*: strofen er formændig af Ingemann, i det mindste findes den hverken i ANR eller hos Peder Syv. – *den nordlige Krone*: sgernebillede – *Cratret*: spørnebillede
- 414 *Kjøngemesteren*: kokken.
- 415 *sælange Konger . . .*: kejser Philip havde ydmiger sig for paven på denne måde, jf.s. 263.
- 418 *satte*: kogte – *Esau*: jf. 1. Mos. 25,27-34.
- 419 *Inlog i Jerusalem*: jf. Mt. 21,1-11.
- 426 *Ulyret . . . Judas*: jf. Mt. 26,46-49.
- 439 *(Læder)køllert*: vibenkjortel – (Skinnd)brug: buksør.
- 442 *feskervet*: nedskrevet.
- 446 *fordoren*: fortabet. – *Afviser*: hjørnesten, der skal hindre påkørsel af bygningen.
- 450 *(Læder)kabuds*: hue.
- 453 *de mange Puk* . . . Pontoppidan refererer anekdoten i *Den Danske Atlas* . . . I, 1763, s. 634. – *Brikker*: flade trætallerkener.
- 457 *(Crystal)buddik*: lille øske med lag. – *Petri Lombardii scolastiske Historie*:

Sentencernes 4 Boger, som bla. rummer frelseshistorien fra skabelsen til dommedag.

458 *Sequenter*: (lat.) hymner.

459 *han har . . . Israel*: citat fra 1. Sam. 11,13.

461 *Hinen hører Herren til*: let omskrevet citat fra 5. Mos. 32,35 (afvigende oversat i den nuv. bibel).

463 *underlige*: underfulde.

465 *Tak have . . .*: som de følgende strofer citat fra ANR nr. 72, Kong Valdemar Fængsel (DgFnr. 141) – *hudd*: tro, hengiven. – *Linde*: kvindelætele.

469 i *Gjerningen*: faktisk, i virkeligheden.

471 *Lyde*: fejl.

474 *Brokkens*: moradset, en uheldig gengivelse af det nedertyske Brook. jf. Suhm: *Historie af Danmark* IX, 1808, s. 524.

482 *grøbe*: pine.

486 *koldede*: zogne.

487 *Nekromanter*: dodemanere. – *Kloden*: sværdknoppen.

491 *Din Herre . . .*: let omskrevet citat af Rimkroniken, som Ingemann kan have kendt fra Suhm: *Historie af Danmark* IX, 1808, s. 724f. – *Tvedragt*: spild.

493 *Mollestenen . . .*: jf. Mt. 18,6.

495 *Herrens Forklærelse . . .*: Mt. 17,1-9, der fortæller, hvordan Jesus omstilledes af himmelsk glans.

499 *Margretha*: ellers kaldt Margrethe.

515 De sidste ti linjer hænger således sammen: I gamle åndekæmper, lys for os! og hvis fedelandet blunder og slægten raser, ryst da vor sjæl . . . og udrust vor hånd til dansk bedrift og Danmarks frelse! (ryster osv. er den foraldecede flertalsform af bydenåden).